



Διάφοροι χειρετισμοί. Κατὰ τὴν ἀρχέγονον κατάστασιν τῶν λαῶν ὁ ξένος ἦτοί ὁ ἀλλοδαπὸς ἐδεωρεῖτο μετὰ τινος ὑποψίας, μήπως εἶνε ἐχθρὸς, καὶ ἐφοβεῖτο ἐπομένως μήπως τύχη ἐχθρικῆς ὑποδοχῆς· διὰ τοῦτο προσεπάθει ἀμέσως νὰ δεῖξῃ τὰς φιλικὰς αὐτοῦ διαθέσεις καὶ προσεδυεῖτο νὰ ζητήσῃ εἰρήνην παρ' ἐκείνων, οὓς συνήντα καὶ πρὸς οὓς ἤρχετο. Ὁ δεχόμενος φίλον προσεδυεῖτο νὰ δεῖξῃ τὴν χαρὰν του, τὴν φιλοφροσύνην του, τὴν ὑπόληψιν καὶ τὸν σεβασμὸν του πρὸς τὸν ξενιζόμενον, ἐκ δὲ τῶν ἀνέκαθεν παρὰ τῷ ἀνδράπῳ ἀναπτυχθέντων τούτων αἰσθημάτων ἐγεννήθησαν διάφορα εἶδη χαιρετισμῶν, ἅτινα πολλαχῶς τροποποιήθεντα ἐν τῷ διαστήματι τῶν αἰώνων παραμένοντα μέχρι τῆς σήμερον ὡς ἅπλᾳ σύμβολα, τῶν ὁποίων πολλὰς ἡ ἐξήγησις δὲν εἶνε πολλὴ εὐκολία. Καὶ τῶν μὲν συνήθων παρ' ἡμῖν συμβολικῶν χαιρετισμῶν, τῆς ὑποκλίσεως, τῆς ἀποκαλύψεως τῆς κεφαλῆς, τῆς χειραψίας, εἶνε εὐνόητος ἡ σημασία: ὁ ὑποκλινόμενος ταπεινὸς αὐτὸς ἐαυτὸν ἀπέναντι τοῦ χαιρετιζομένου, δεικνύων οὕτω τὸν πρὸς αὐτὸν σεβασμὸν του, ὅμοιον δὲ αἰσθημα ἐκφράζει καὶ ὁ ἀποκαλύπτων τὴν κεφαλὴν, εἰ καὶ τὸ ἔθιμον τοῦτο ἐξηγεῖται πως καὶ διὰ τοῦ γεγονότος ὅτι τὸ κάλυμμα τῆς κεφαλῆς ἦτο ἀρχικῶς περικεφαλαία, καὶ ἐπομένως ἡ ἀφαίρεσις αὐτῆς ἐσήμαινε πρόπον τινὰ εἰδὸς τι ἀφοπλισμοῦ, εἰρηνικῆς διαθέσεως· διὰ τοῦτο καὶ αἱ γυναῖκες ἀνέκαθεν ἔμειναν ἀπληλαγμένας τῆς κοινωνικῆς ταύτης ὑποχρέωσος τοῦ ἀποκαλύπτειν τὴν κεφαλὴν, διότι παρ' αὐταῖς τὸ κάλυμμα ἦτο ἀπλοῦν κόσμημα ἢ προφυλακτικὸν κατὰ τοῦ ψύχους καὶ κατὰ τῆς θερμῆς τοῦ ἡλίου (εἰς χριστιανικὰς χώρας συνετέλεσε πρὸς τοῦτο καὶ τὸ σύμφωνον πρὸς ἰουδαϊκὰ ἔθιμα παράγγελμα τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, κατ' ὃ αἱ γυναῖκες ὤφειλον νὰ ἔχῃσι κεκαλυμμένην τὴν κεφαλὴν). — Τὸ δεξιῶσθαι, ἦτοί τὸ τείνειν καὶ συνάπτειν τὰς δεξιὰς εἶνε κυρίως σύμβολον τῆς συμμαχίας, τῆς πίστεως περὶ ἀμοιβαίας βοηθείας. Ἄλλ' ὑπάρχουσι παρὰ τοῖς διαφόροις λαοῖς καὶ ἄλλοι τρόποι χαιρετισμῶν, τῶν ὁποίων ἡ ἀρχικὴ σημασία εἶνε μᾶλλον δυσερευνήτος. — Ἡ τσίσις καὶ συνάψις τῶν χειρῶν γίνεται καὶ παρὰ τισιν «ἀγρίοις» λαοῖς, ἀλλ' ὀλίγον τι πολυπλοκώτερα. Οὕτω λ. χ. Μαῦροι καὶ Ἀμερικανοὶ Ἰνδιάνοι σχηματίζουσι διὰ τοῦ ἀντίχειρος καὶ τοῦ δείκτου δακτύλους καὶ συνδέουσιν αὐτοὺς μετ' ἀλλήλων ὡς κρικους ἀλύσεως, δηλοῦντες οὕτω ἔτι καταφανεστέρων τὸν πόθον τῆς συμμαχίας καὶ ἀμοιβαίας βοηθείας. Ἄλλοι δὲ τινες κάμπτουσιν ἀλλήλων τοὺς δακτύλους, οὕτως ὥστε αἱ ἀρθρώσεις αὐτῶν νὰ κροτῶσιν· ἔθιμον, τοῦ ὁποίου ἡ ἀρχικὴ σημασία δὲν εἶνε τόσον εὐνόητος. Οἱ κάτοικοι τῆς Πολωνίας ἔχουσι τὸ ἔθιμον νὰ τρίβωσι τὸν στόμαχον τοῦ χαιρετιζομένου, αἱ δὲ γυναῖκες παρὰ τοῖς Καϊόβα τρίβουσιν ἐλαφρῶς τὸ πρόσωπον καὶ τοὺς ὤμους τῶν ἐπιστρεφόντων ἀνδρῶν των. Τοῦ χαιρετισμοῦ τοῦτου ὁ ἀρχικὸς σκοπὸς εἶνε τὸ παρέχειν εὐάρεστον τι συναίσθημα εἰς τὸν χαιρετιζόμενον. Ὅμοιος ἐξηγεῖται καὶ τὸ ἐπικρατοῦν εἰς τὰς Νέας Ἑβρίδας καὶ ἐν τῇ θαρμη Νέα Γουίνεα ἔθιμον, κατ' ὃ οἱ ὑποδεχόμενοι φίλον τινὰ χαιρετίζουσιν αὐτὸν χέοντες ὕδωρ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του. Πολλαχὸς ὅμως μετὰ τῆς τοιαύτης φιλοφροσύνης συνδέεται καὶ τὸ αἰσθημα τοῦ σεβασμοῦ, καὶ τότε ὁ χαιρετίζων δὲν τολμᾷ νὰ ἐφαρμόσῃ ἀπ' εὐθείας ἐπὶ τοῦ χαιρετιζομένου τὰς ἐνδείξεις ταύτας τῆς φιλοφροσύνης του, διὰ τοῦτο ἐκτελεῖ αὐτὰς μακρόθεν καὶ συμβολικῶς. Οὕτω λόγου χάριν ὁ Ἑσκιμῶς τρίβει οὐχὶ τὴν κοιλίαν τοῦ ξένου, τὸν ὁποῖον χαιρετίζει, ἀλλὰ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ κοιλίαν, συγχρόνως δὲ θωπεύει τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ρίνα καὶ τὴν γενειάδα, ἐφαρμόζων οὕτως ἐφ' ἑαυτοῦ τὴν τρυφεράν μεταχειρίσιν, ἣν προδύμεται νὰ δεῖξῃ εἰς τὸν ξένον. Ὁ Σίνης, ἦτοί ὁ Κινέζος, συνενεὶ τὰς ἰδίας αὐτοῦ χεῖρας καὶ κινεῖ αὐτὰς ἄνω καὶ κάτω ἐπιπλάων τοῦ στήθους του, ἂν θέλῃ δὲ νὰ φανῇ ἔτι εὐγενικώτερος ἐπιδέτει μετὰ ταῦτα τὴν δεξιάν του ἐπὶ τοῦ στομάχου του. Παρὰ τοῖς ὅτοις ὁ ἀνὴρ χαιρετίζει κρατῶν διὰ τῆς δεξιᾶς τὴν ἀριστεράν του χεῖρα στερεῶς. Οἱ κάτοικοι τῆς νήσου Μουρραῦ χαιρετίζουσι ξόνοντες διὰ τῶν ὀνύχων

τῆς μιᾶς χειρὸς τὴν παλάμην τῆς ἑτέρας. Ὁ χαιρετίζων ἐκδηλοῖ προσέτι τὸν σεβασμὸν του, τιθέμενος τρόπον τινὰ ὑπὸ τὴν προστασίαν καὶ σκέπην τοῦ χαιρετιζομένου, καὶ ὀρκιζόμενος οὕτως εἰπεῖν συμβολικόν τινα ὅρκον ὑποταγῆς. Τοιαύτην ἀρχικῶς σημασίαν ἔχει τὸ τουρκικὸς χαιρετισμὸς, τοῦ ὁποίου ὡς πασιγνώστου παραλείπομεν τὴν περιγραφὴν. — Μεταβαίνοντες ἤδη εἰς τὰ δηλωτικὰ τῆς ἀγάπης καὶ τῆς χαρᾶς σύμβολα, μνημονεύομεν ὡς πρῶτιστον τὸ φίλημα. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν σημασίαν τοῦ φιλήματος, ὡς ἐξ ἐνστίκτου γινόμενης πράξεως, ὁ Δαρβίνος παραλληλίζει τὸ φίλημα πρὸς τὴν λείξιν (τὸ γλείψιμο) τῶν ζώων. Ὅπως δηλαδὴ τὰ ἄλογα ζῶα λείχουσι τὰ νεογνά των, οὕτω καὶ ὁ ἀνθρώπος ἐκφράζει τὴν ἀγάπην του διὰ τοῦ φιλήματος, ὅπερ εἶνε συντηρημένη καὶ βραχυτέρα λείξις. Ἄλλ' ἡ γνώμη αὕτη δὲν εἶνε ὀρθή. Τὸ ἀνθρώπινον στόμα ἔχει στενωτέραν ἐννοιαν ἢ τὸ στόμα τῆς ἀγελάδος καὶ τοῦ κυνός· διότι παρὰ τοῖς ζώοις τοῦτοις τὸ στόμα καὶ ἡ γλῶσσα εἶνε συγχρόνως καὶ ὄργανον ἀφῆς, ἐνφ' ὃ ἀνθρώπος πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἔχει τὰς χεῖρας. Τὸ λείχειν παρὰ τοῖς ζώοις ἀντιστοιχεῖ ἐπομένως πρὸς τὸ θωπεύειν καὶ ἐπιπλάειν παρὰ τοῖς ἀνθρώποις. Πλὴν δὲ τοῦτου τὸ φίλημα κατὰ τὴν μηχανικὴν του φύσιν δὲν εἶνε σύντομος λείξις ἀλλὰ σύντομος μύζησις. Συμφῶνως πρὸς ταῦτα εὐρίσκομεν ἀρχαιοτάτην χρῆσιν τοῦ φιλήματος εἰς περιστάσεις, κατ' ὃς ὁ ἀνθρώπος τίθεται ἀπέναντι τοῦ ἀνωτέρου του εἰς σχέσιν τινὰ υἱικὴν ἢ παιδικήν. Καὶ σήμερον δὲ ὁ ἀσπασμὸς εἰς πλείστας περιστάσεις δὲν σημαίνει ἀγάπην καὶ τρυφερότητα, ἀλλὰ βαθὴν σεβασμὸν, ὑποταγὴν καὶ ταπεινώσιν. Ἡ λατινικὴ λέξις *adorare* (λατρεῖν) σημαίνει κυρίως ἐγγίξιν μὲ τὸ στόμα. Τὸ φίλημα τῆς εἰρήνης ἐν τῇ ἀρχαίᾳ χριστιανικῇ ἐκκλησίᾳ ἐμπεριέχει ἤδη τὴν ἰδέαν τῆς ἀδελφότητος· περιωρίζετο δὲ διὰ καθαρὰς πρακτικοῦς λόγους κατ' ἀρχὰς μὲν μετὰ ἀνδρῶν πρὸς ἀλλήλους καὶ μετὰ γυναικῶν πρὸς ἀλλήλας, εἶτα δὲ καὶ εἰς τὸν ἱερέα κατὰ τὴν λειτουργίαν. Τουναντίον δὲ τὸ ἐν Ῥωσίᾳ ἔθιμον, κατ' ὃ οἱ χωρικοὶ ἀσπάζονται τοὺς ὄμους τῶν κυρίων των, εἶνε μέχρι τῆς σήμερον σύμβολον τοῦ σεβασμοῦ καὶ τῆς ὑποταγῆς. Περὶ τὰ τέλη τοῦ μεσαίωνος καὶ τὰς ἀρχὰς τῶν νεωτέρων χρόνων τὸ φίλημα ὡς χαιρετισμὸς ἦτο πολὺ μᾶλλον διαδεδομένον ἢ νῦν. Ὁ Ἑρασμος διηγείται ὅτι κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ πᾶς εὐγενὲς ἐπισκέπτῃς ἐν Ἀγγλίᾳ ὤφειλε νὰ ἀσπασθῇ ὅλας τὰς γυναῖκας καὶ τὰ κοράσια τῆς οἰκογενείας, ἣν ἐπεσκέπτετο, ἀκόμη καὶ πρὶν εἰσεῖτι συστηθῇ εἰς αὐτάς. — Ὅσα βαδύτερος εἶνε ὁ σεβασμὸς, τόσον περισσώτερον ἀπομακρύνεται τὸ φίλημα ἀπὸ τοῦ προσώπου καὶ ἀπὸ τοῦ σώματος, καὶ κατανατᾷ εἰς τὸ κράσπεδον τοῦ ἐνδύματος, ἢ εἰς τὸν πόδα, ἔτι δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ χώματος τὸ ὁποῖον πατοῦσιν οἱ πόδες. Τὸ ἀσπάζεσθαι τὴν χεῖρα ἀπαντᾷ καὶ παρ' Ὁμήρῳ καὶ ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ, φασάτως δὲ καὶ παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις ἐπὶ τῆς δημοκρατίας ὁ ἀσπασμὸς οὗτος ἦτο συνήθης, εἶτα δὲ ἀπενέμετο καὶ εἰς τοὺς αὐτοκράτορας· βραδύτερον ὅμως ἀντικατεστάθη διὰ τῆς γονυπετήσεως καὶ τοῦ ἀσπασμοῦ τοῦ κρασπέδου τῆς τηβέννου· ἔτι βραδύτερον οἱ χαιρετίζοντες τὴν αὐτοκράτορα αὐλικοὶ, μὴ τολμῶντες νὰ πλησιάσωσι πρὸς αὐτὸν καὶ ν' ἀσπασθῶσιν οὐδὲ τὸ ἄκρον τῆς τηβέννου αὐτοῦ, ἡσπάζοντο τὴν ἰδίαν αὐτῶν χεῖρα. — Παρὰ τοῖς Μαλάϊεσιν ὁ χαιρετίζων προσέρχεται μὲ παρακλητικῶς προτεταμέναν τὰς χεῖρας πρὸς τὸν χαιρετιζόμενον, οὗτος δὲ ἐγγίξει τὰς χεῖρας ταύτας μὲ τὰς ἰδικὰς του καὶ εἶτα ἀσπάζεται αὐτάς. Ἄλλ' ὑπάρχουσι καὶ πλείστοι ἀπολίτιστοι λαοί, οἵτινες ἐν γένει ἀγνοοῦσι τὸ φίλημα. Εἰς τοὺς ἀγρίους ἐκείνους, οἵτινες φοροῦσιν ἐκ τῶν χειλέων των κρεμάμενα χονδρὰ δακτυλίδια καὶ ζύλα καὶ ἄλλα τοιαῦτα κοσμήματα, τὸ φίλημα θὰ ἦτο οὕτως ἢ ἄλλως δύσκολον. Ἐννοεῖται ὅτι ἐν τῷ στενῷ τούτῳ χώρῳ δὲν ἡδυνάμεθα νὰ περιγράψωμεν πάντας τοὺς διαφόρους χαιρετισμούς, ὅσοι εἶναι ἡμῖν γνωστοί, ἐπιφυλασσόμεθα δὲ νὰ πράξωμεν τοῦτο ἐν ἄλλῃ εὐκαιρίᾳ.